

22. Kansanhuolto

Kansanhuoltolautakunta

Kansanhuoltolautakunnan ja sen keskusjaoston kokoonpano. Helsingin kaupungin kansanhuoltolautakuntaan kuuluivat kaupunginvaltuuston valitsemina kertomusvuoden aikana toimitusjohtaja J. Laakso puheenjohtajana, kauppaneuvos V. Mattinen varapuheenjohtajana sekä jäseninä agronomi E. Beaurain, kaupungin eläinlääkäri W. Ehrström, talousneuvos J. Heitto, majuri E. Kyläsalo, kirjeenvaihtaja H.E. Kalkkinen, valistussihteeri A. Laurikainen, toimitusjohtaja A. Liukkonen, toimitsija L. Saaresto ja liikennetarkastaja J. Saarto.

Lautakunnan kokoonpanoon nähden tapahtui vuoden lopulla se muutos, että kaupunginvaltuusto marraskuun 14 p:nä myönsi lautakunnan monivuotiselle varapuheenjohtajalle, kauppaneuvos V. Mattiselle hänen pyytämänsä vapautuksen kansanhuoltolautakunnan varapuheenjohtajan tehtävistä ja samalla valitsi lautakunnan jäsenen, talousneuvos J. Heiton varapuheenjohtajaksi sekä talousneuvos Heiton tilalle lautakunnan jäseneksi filosofian maisteri A. Voipio-Juväksen kertomusvuoden loppuun.

Kansanhuoltolautakunta valitsi tammikuun 30 p:nä pitämässään ensimmäisessä kokouksessa Helsingin kaupungin kansanhuollon ohjesäännön 5 §:n mukaan asetettavaksi määrätyn keskusjaoston jäseniksi lautakunnan jäsenet Beaurainin, Heiton, Laurikaisen, Liukkosen ja Saareston sekä varajäseniksi jäsenet Ehrströmin Kalkkisen, Kyläsalon ja Saarron.

Keskusjaoston itseoikeutettuna puheenjohtajana ja varapuheenjohtajana toimivat kansanhuoltolautakunnan puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja, toimitusjohtaja J. Laakso ja kauppaneuvos V. Mattinen.

Kaupunginhallituksen edustajana lautakunnassa oli edelleenkin rahatoimenjohtaja E. v. Frenckell.

Kokoukset. Käsiteltävien asioiden lukumäärä vastasi suurin piirtein v:n 1950 asioiden lukumäärää. Lautakunta piti kertomusvuonna 12 kokousta ja keskusjaosto yhden kokouksen, kokousten lukumäärän oltua edellisellä vuonna myöskin 12. Pöytäkirjain pykälämäärä oli 155, edellisellä vuonna 123. Kansanhuoltolautakunta on omilla kokouksissaan yleensä myös käsitellyt ja ratkaissut keskusjaoston päätösvallan alaiset asiat paitsi yhdessä tapauksessa, jolloin keskusjaosto täysilukuisena käsitteli ja ratkaisi lautakunnalle kuuluneet asiat, jotka ilmoitusasioina saatettiin kansanhuoltolautakunnan tietoon.

Kansanhuoltotoimiston ja lautakunnan yksityiset jäsenet tekivät kertomusvuoden aikana lautakunnalle joukon esityksiä ja aloitteita, jotka aiheuttivat esityksiä kaupunginhallitukselle tai muille viranomaisille kansanhuoltotoimiston suorittamien tutkimusten ja selvittelyjen perusteella.

Päätökset. Kansanhuoltolautakunta teki kertomusvuoden aikana seuraavat lopulliset päätökset, jotka koskivat keskusjaoston asettamista (30.1. 2 §); kansanhuoltolautakunnan ja sen jaostojen pöytäkirjojen nähtävänä pitämistä (30.1. 3 §); siivooja A. Mannerille annettua helmikuun 1 p:nä voimaan astuvan irtisanomisen vahvistamista (30.1. 9 §); v:n 1950 vuosikertomuksen hyväksymistä ja lähettämistä kaupunginhallitukselle (20.3. 31 §); jäsen E. Beaurainin aloitetta varhaisvihannesten hinnoista (3.4. 39 §); toimistoapulaisen A. Soinin eroanomusta (7.6. 48 §); kansanhuoltolautakunnan kokoontumista v. 1952 talousarvioehdotuksen käsittelyä varten erikseen ilmoitettavana aikana (19.6. 63 §); tiedoitusta ostokorttien talonjakäjille maksettavasta palkkiosta joka

sisällytettäisiin ostokorttien jakelusta julkaistavaan kuulutukseen (19.6. 65 §); merikapteeni A. Vuoriston nimittämistä avoimeksi julistettuun tarkkailijan virkaan (19.6. 66 §); kansainvälisen kampaajain yhdistyksen Suomen osaston hintasäännöstelyn alaisten töiden hintasäännöstelystä vapauttamista koskevan anomuksen lähettämistä sosiaaliministeriölle ratkaistavaksi ilman lautakunnan lausuntoa (19.6. 68 §); eräiden parturi- ja kampaamoliikkeiden määräämistä maksuluokkiin (16.8. 81 §); kansanhuoltotoimistolle v:ksi 1952 tilattavia sanomalehtiä (16.10. 105 §) ja hylkävää päätöstä eräiden parturi- ja kampaamoliikkeiden anomuksien johdosta maksuluokkien korottamisesta (18.12. 131 §).

Kansanhuoltolautakunnan keskusjaosto teki kertomusvuonna lopulliset päätökset, jotka koskivat ilmoituksentekoa kaupunginhallitukselle kertomusvuoden lisätalousarvion laatimisesta kansanhuoltotoimistoa varten (8.5. 6 §); vuosiloman myöntämistä kansanhuollonjohtajalle (8.5. 7 §); eräiden uusien virkojen käyttämistä kansanhuoltotoimistossa (8.5. 10 §); eräiden parturi- ja kampaamoliikkeiden luokittamista (8.5. 11 §) sekä kansanhuoltotoimiston laatimaa selostusta varhaisvihannesten korkeista hinnoista, joka ei antanut aihetta toimenpiteisiin (8.5. 12 §).

Aloitteet. Kansanhuoltolautakunnassa käsiteltiin seuraavat aloitteet, jotka koskivat: kansanhuoltolautakunnan jäsenen L. Saareston tiedustelutarkoituksessa tekemää aloitetta ns. pullokerman laadullisesta tarkastuksesta ennen kauppaa laskemista ja ala-arvoisen pullokerman vaihtamisesta ostajalle (7.6. 58 §). Kansanhuoltotoimiston selvityksen tuloksena oli, ettei sterilisoituja pullokermalajeja, joiden laadun valmistajat ovat taanneet, säännöllisesti tarkasteta ja että pilaantunut pullokerma olisi vaihdettava. Kansanhuoltotoimiston oli saatettava vaihtomahdollisuus julkisesti yleisön tietoon; jäsen E. Beaurainin keskusjaostossa kansanhuoltolautakunnalle esittämää aloitetta ravintoloiden korkeita hintoja koskevan kysymyksen tutkimisesta ja selvittämisestä (7.6. 59 §). Siihen nähden, että sosiaaliministeriöllä oli tutkimuksen ja käsittelyn alaisena sama asia, kansanhuoltolautakunta päätti, ettei asia sillä hetkellä antanut aihetta hintojen lähempään tutkimiseen kansanhuoltotoimiston puolelta; jäsen L. Saareston aloitetta tutkimuksen toimeenpanemisesta kaupassa esiintyneiden sipulien eri suuruisista hinnoista (19.6. 70 § ja 16.8. 83 §). Kansanhuoltotoimiston suorittaman tutkimuksen tulos merkittiin tiedoksi, koska ei voitu todeta, että kohtuuttomia hintoja olisi otettu.

Esitykset. Seuraavat esitykset käsiteltiin lautakunnassa: kysymykset polttopuista ja niiden myynnissä esiintyneestä hintakiskonnasta (30.1. 14 §). Kysymyksessä tehtiin esitykset sosiaaliministeriölle polttopuiden asettamisesta hintasäännöstelyyn ja kaupunginhallitukselle, että kaupungin halkotoimisto velvoitettaisiin toimittamaan kaupungille polttopuita riittävässä määrässä, jota paitsi lautakunta päätti ryhtyä toimenpiteisiin hintakiskontaan todistettavasti syyllistyneiden henkilöiden asettamiseksi syytteeseen; pesusaippuapulan poistamisesta (30.1. 14 §). Pesusaippuutilanteesta saadun selonteon perusteella lautakunta päätti olla toistaiseksi ryhtymättä enempään toimenpiteisiin asiassa; toimenpiteistä voin pilaantumisen ehkäisemiseksi vastaisuudessa (30.1. 14 §). Asiassa tehtiin esitys kaupunginhallitukselle kaupungin jäädyttämön rakentamisen kiirehtimisestä ja päätettiin lähettää erikoinen lähetystö sosiaaliministerin luo esittämään kansanhuoltolautakunnan ehdotus voin hinnan luokittelumiseksi laadun mukaan; hintatarkkailusta (30.1. 14 §). Päätettiin, että hintatarkkailua olisi tehostettava sikäli kuin huoltotilanne vaikeutuu, mutta että esitys kansanhuoltotoimiston tarkkailuhenkilökunnan lisäämisestä jätettäisiin toistaiseksi tekemättä, koska tarkkailutoiminnan järjestely oli ylemmissä elimissä käsittelyn alaisena; kysymys lautakunnan jäsenten Saareston ja Saarron tekemästä säännöstelyjen tarvikkeiden tilityksiä ja vapautusta selvityksentekovelvollisuudesta koskevasta tiedustelusta (30.1. 14 §). Lautakunta päätti hyväksyä kansanhuollonjohtajan asiassa antaman selostuksen. Esityksiä kaupunginhallitukselle tehtiin asioista, jotka koskivat kansanhuoltotoimistoon perustettavia 6 uutta virkaa säännöstelytehtävien huomattavan lisääntymisen vuoksi (7.3. 27 §); kansanhuoltolautakunnan puheenjohtajan vuosipalkkion korottamista (7.3. 30 §); kansanhuoltotoimiston työajan pysyttämistä ennallaan (7.6. 51 §); yleiseen ostokorttien jakeluun otettavan ylimääräisen toimistohenkilökunnan tuntipalkkojen korottamista kansanhuoltotoimiston alemmissa palkkaluokissa olevien toimistoapulaisten palkkojen tasolle (19.6. 67 §); kansanhuoltolautakunnan ja kansanhuoltotoimiston talousarvioehdotusta v:ksi 1952 (16.8. 89 §); lisää-

rärahojen myöntämistä eri tileille (18.9. 100 §, 16.10. 110 ja 111 §); sosiaaliministeriön hintaosastolle tehtiin esitys, joka koski maalaisjuuston asettamista hintasäännöstelyyn kaupungineläinlääkäriin esityksen mukaisesti (7.3. 28 §) ja palkkalautakunnalle esitys, joka koski kansanhuollonjohtaja V. Svanssonin oikeutta pysyä virassaan ainakin v:n 1952 loppuun hänen saavuttamattaan eroamisistä huolimatta (19.6. 69 §).

Kansanhuoltotoimisto

Kansanhuoltotoimiston järjestely. Kansanhuoltotoimiston sisäinen järjestely oli kertomusvuonna sama kuin edellisenä vuonna ja jakautui se kahteen osastoon, nim. yleiseen (kanslia-) osastoon sekä kauppa- ja ostokorttiosastoon. Yleiseen osastoon kuului varsinaisen kansliahenkilöstön lisäksi tarkkailuelin ja kauppa- ja ostokorttiosastoon kuului kaksi varsinaista työryhmää, joista toinen hoiti ostolupa- ja ostokorttiasioita sekä yleensä yleisöpalvelua ja toinen liikkeiden tilitys- ja laskenta-asioita. Ainoastaan kauppa- ja ostokorttiosastolla oli oma osastonjohtajansa. Yleinen osasto sen sijaan ei tarvitse varsinaista johtajaa, vaan hoitaa osaston yhteisiä asioita tarkkailija oman virkansa ohella.

Kansanhuollonjohtajana ja toimistopäällikkönä toimi edelleenkin V. Svansson.

Edellä mainittu järjestely vastaa niitä vaatimuksia, jotka kansanhuoltotoimiston nykyiset tehtävät asettavat sille, ottaen kuitenkin huomioon, että tarkkailua suorittava työvoima on liian pieni tehtävien moninaisuuden, laajuuden ja lukumäärän vuoksi.

Kirjeenvaihto. Kansanhuoltotoimiston kirjaamoon saapui kertomusvuoden aikana 4069 ja lähetettiin 8200 kirjelmää, mikä osoittaa kirjeenvaihdon kasvua n. 33 %:lla. Kirjeenvaihdon hoito kirjaamossa vaati yhden virkailijan koko päivän työn, ottaen huomioon, että sama virkailija myös hoiti henkilökunnan palkka-asioita ja kansanhuoltotoimiston tili- ja tilitysasioita.

Henkilökunta. Viranhaltijain lukumäärä oli kertomusvuoden aikana talousarvion mukaan yhteensä 20, Tammikuussa v. 1951 oli luetteloissa vielä yksi ylimääräinen siivooja, joka sanottiin irti helmikuun 1 p:stä lukien. Kansanhuoltotoimiston jo syksystä 1950 alkaen jatkuvasti lisääntyneiden säännöstelytehtävien vuoksi kansanhuoltolautakunta teki maaliskuun 19 p:nä kaupunkinhallitukselle esityksen 1 apulaisosastonjohtajan, 3 toimistoapulaisen sekä 2 tarkkailijan viran perustamisesta toimistoon. Näistä viroista kaupunginhallitus hyväksyi apulaisosastonjohtajan, yhden toimistoapulaisen ja yhden tarkkailijan uudet virat perustettaviksi toistaiseksi ja enintään v:n 1951 loppuun, joten kansanhuoltotoimiston henkilökunnan kokonaisvahvuus oli 23.

Kauppa- ja ostokorttiosastoon perustettuun uuteen apulaisosastonjohtajan virkaan kansanhuoltolautakunta nimitti saman osaston tarkkailijan, toimistossa v:sta 1946 ansiokkaasti toimineen rouva M. Huopalaisen. Toimistoapulaisen virka täytettiin toimistossa aikaisemmin palvelleella virkailijalla, samoin tarkkailijan virka, viimeksi mainittu kuitenkin toimistoon jätettyjen hakemusten perusteella.

Kesälomasijaisia toimistolla oli kolme: yksi toimistoapulainen, yksi siivooja ja yksi lähetti.

Viranhaltijain poissaolot sairauden takia vähenivät jonkin verran edelliseen vuoteen verrattuna. Lyhytaikaisten sairaustapausten johdosta menetettiin yhteensä 469 työtuntia ja pitempiaikaisten, jopa sairaalahoitoa vaatineiden tapausten johdosta 732 tuntia eli yhteensä 1201 työtuntia, mikä vastasi 185 työpäivää eli 3 % työpäivien kokonaismäärästä (6183, vuosilomapäivät poisluettuina). V. 1950 menetettiin 274 työpäivää eli 3.8 % työpäivien kokonaismäärästä. Vaikkakaan sairaustapausten perusteella menetettyjen työpäivien kokonaismäärää ei voida pitää kohtuuttomana, oli se kuitenkin omiaan haitallisesti vaikuttamaan töiden säännölliseen suoritukseen varsinkin yleisöpalvelua silmälläpitäen.

Toiminta. Yleisenä ilmiönä mainittakoon, että toimiston työmäärä, joka jo syksyllä 1950 osoitti lisääntymisen merkkejä, kertomusvuonna jatkuvasti suureni ja siten aiheutti esityksen kaupunginhallitukselle työvoiman lisäämisestä. Syyinä työmäärän lisääntymiseen oli uusien ja laajennettujen säännöstelymääräysten ilmestyminen ja tilitys- sekä tarkkailu- ja neuvontatehtävien lukumääräinen kasvaminen. Yleisön kadottamia ostokortteja ja niiden korvaamista koskeva monimutkainen käsittely vaikeutti edelleenkin yleisöpalvelua, teh-

den sen tarpeettoman kankeaksi. Lokakuun 1 p:n 1950 ja syyskuun 30 p:n 1951 välisenä aikana kansanhuoltotoimisto käsitteli 5065 ilmoitettua Y-korttien katoamistapausta, joissa oli kadotettu yhteensä 10 845 kpl Y-kortteja. Tämä lukumäärä ei täysin vastannut kadotettujen ostokorttien todellista määrää, koska kaikkia tapauksia ei ilmoitettu eikä niiden tilalle anottu uusia kortteja lainkaan tai tehtiin se vasta uusien ostokorttien jakelun yhteydessä, silloin esitettävää poliisipöytäkirjoja vastaan.

Tarkkailutoiminnan vilkastuminen johtui etupäässä tarkkailukohteiden lisääntymisestä ja erinäisiä tutkimuksia, selvityksiä sekä neuvontaa koskevien tehtävien huomattavasta lisääntymisestä. Mainittakoon erikoisesti, että heti syksyllä uusia ostokortteja käytäntöön otettaessa ilmeni ostokortin hakemuksia aakkostettaessa, että samalla henkilöllä saattoi olla kaksi, jopa kolmekin ostokorttia ja että useimmissa tapauksissa oli tapahtunut säännöstelymääräysten törkeää rikkomista. Kaikki todetut tapaukset tutkittiin ja pyydettiin poliisiviranomaisten toimenpiteitä syytteen nostamiseksi väärinkäyttöksiin syyllistyneitä vastaan.

Kauppaosasto. Kertomusvuosi oli osaston toimintaan nähden huomattavasti vilkkaampi kuin edellinen. V:n 1950 loppupuolella alkanut verokahvin ostolupien myöntäminen ravintoloille, työmaaruokaloille, henkilökuuntaruokailuun ja syntymäpäiviä sekä hää- ja hautajaistilaisuuksia varten jatkui tammikuusta edelleen, joskin verokahvin nimi tältä osalta oli muutettu ostolupakahviksi. Helmikuun alusta kauppa- ja teollisuusministeriö kuitenkin lakkautti ostolupakahvin jakelun henkilökuuntaruokailua varten, koska näiden kohdalla oli ilmennyt lukuisia väärinkäytöstapauksia.

Muille ryhmille jatkui ostolupakahvin jakelu marraskuun 15 p:ään saakka, jolloin huhtikuun 1 p:nä kaupan lasketun jakelusäännöstelystä vapaana olevan hyväntekeväisyyskahvin hinta laski samaksi kuin ostolupakahvin. Käytännössä tämä merkitsi sitä, että ostolupakahvia ei enää tämän jälkeen valmistettu eikä näin ollen myöskään ostolupia voitu antaa. Korttikahvia ei lainkaan jaettu ilman kuponkilititystä.

Kertomusvuoden aikana asetettiin jakelusäännöstelyn alaiseksi meijerivoi, joskin tämä toimenpide muodostui varsin lyhytaikaiseksi kestäen ainoastaan lokakuun. Voin jakelusäännöstely, jonka käytännöllistä toteuttamista ruvettiin suunnittelemaan vasta sen tultua voimaan, ehti kuitenkin tuottaa toimistolle runsaasti kiusaa ja ylimääräistä työtä sekä aiheutti asiakaspalvelussa toisinaan paljonkin jonotusta.

V:n 1951 perusannokset henkilöä ja kuukautta kohden olivat: sokeria 1500 gr ja margariinia tai laardia 250 gr (elokuusta 500 gr).

Ylimääräisiä jakelua suoritettiin kertomusvuonna seuraavat määrät: korttikahvia 250 gr:n annoksia 9 kertaa, sokeria joulukuussa 1 kg, margariinia 250 gr:n annoksia 8 kertaa ja riisiä 350 gr, joka jakelu alkoi v:n 1950 joulukuussa, 400 gr kertomusvuoden tammikuun ja syyskuun välisenä aikana ja 400 gr joulukuussa. Ylimääräisiä jakelua oli siis yhteensä 21, v. 1950 ainoastaan 12.

Meijerivoin jakelu oli jaettu kahteen osaan, joista ensimmäisellä lokakuun 1 p:n ja 15 p:n välisenä aikana jaettiin 300 gr henkeä kohti ja toisella lokakuun 15 p:n ja 31 p:n välisenä aikana 500 gr eli lokakuussa yhteensä 800 gr.

Kauppaosasto myönsi kertomusvuoden aikana ostolupia yhteensä 23 123 kpl (v. 1950 9430 ostolupaa), joista häitä varten 845 kpl, hautajaisia varten 1369 kpl, syntymäpäiviä varten 2460 kpl, ulkomaalaisille ja muille yksityisille henkilöille 5384 kpl sekä liikkeille, laitoksille yms. 13065 kpl. Viimeksi mainitut jakautuivat tärvikkeiden ja kilomäärien mukaan seuraavasti:

	Sokeri, kg	Voi, kg	Margariini, kg	Riisi, kg	Kahvi, kg
Apteekit	30 409	-	-	-	-
Laitokset	64 760	3 066	12 246	1 547	2 993
Laivat	1 604	350	465	15	185
Leipomot	-	101 179	-	-	-
Ravintolat yms.	-	29 955	-	-	194 493
Sairaalat	92 656	6 630	25 007	1 951	77
Tukkuliikkeet 15	397 256	561	-	-	-
Vähittäisliikkeet 29	875	788	4 978	3 465	2 150
Yhteensä 15	616 560	142 529	42 696	6 976	199 896

Osastossa tarkistettiin ja laskettiin kertomusvuonna seuraavat määrät kuponkeja, ostolupia ja lähetysilmoitusten B-kappaleita:

	Kuponkeja	Ostolupia	Lähetysilm. B
Sokeri	23 481 112	8 280	-
Kahvi	2 861 796	16 878	90 030
Margariini ..	5 842 406	2 226	-
Voi	308 762	538	453
Riisi	780 246	207	4 852
Yhteensä	33 274 322	28 129	95 335

Kauppaosasto antoi kertomusvuoden aikana yleisostokortteja seuraavasti (lukuihin eivät sisälly yleisissä v. 1951 ostokorttien varsinaisessa jakelussa tai sitä seuranneessa jälkijakelussa annetut kortit):

Vastasyntyneille	5 919	Ulkomailta saapuneille	3 218
Sotapalveluksesta vapautuneille	1 758	Merimiehille	206
Vankilasta	" 157	Kadotettujen tilalle	3 888
Laitoksista	" 483	Vaihtoja	3 826
Vanhaa korttia vastaan	1 646	Yhteensä	21 101

Matkustamisen, sotapalvelukseen astumisen, kuolemantapausten yms. syiden johdosta palautettiin kertomusvuoden aikana kauppa- ja ostokorttiosastoon yhteensä 8 837 Y-korttia,

Valtioneuvoston v. 1951 antamien päätösten mukaan (asetukset n:o 404 ja 510) kauppaosasto jakoi ns. tasausmiljardin määrärahasta avustuksia 5:lle yksityiselle viljelijälle maatalouden tuotannon kohottamiseksi yhteensä 22 500 mk:n arvoisten väkilannoitteiden ja maatalouskalkin ostotodisteiden muodossa. Avustuksia anovia oli yhteensä 10.

Kauppaosaston ehdotuksen mukaisesti hyväksyttiin 5 anomusta kotivoin hinnaanalennuskorvauksien saamista varten seuraavasti: v. 1950 viimeiseltä vuosineljännekseltä 1, v. 1951 ensimmäiseltä ja toiselta neljännekseltä kummaltakin 1 sekä kolmannelta vuosineljännekseltä 2. Maataloushallitus huolehti 13 565 mk:aan nousseiden korvausmäärien maksamisesta.

V:n 1951 aikana suorittivat niin tukku- kuin vähittäisliikkeetkin tilityksensä yleensä määräraikoihin mennessä, joskin Helsingin suuruudessa kaupungissa aina sattuu joitakin viivästymisiä. Nämä eivät kuitenkaan vaikuttaneet häiritsevästi tilitysten tarkastukseen. Oli kuitenkin pari liikettä, jotka toivat tilityksensä vasta sen jälkeen, kun asia siirrettiin tarkkailujaoston hoidettavaksi sekä yksi liike, joka toi tilityksensä poliisiin saattamana sen jälkeen, kun asia oli jätetty säännöstelyrikospoliisille. Myöhästymisien syyt oli useimmiten laskettava huolimattomuuden, toisinaan sairaustapausten tai matkoillaolon tilille.

Tilityksissä syntyneiden vajauksien vuoksi haki 90 liikettä osaston kautta kauppa- ja teollisuusministeriöltä vapautusta selvityksentekovelvollisuudesta kertomusvuoden aikana. Näistä ministeriö vapautti 44 liikettä ja hylkäsi 46 liikkeen anomukset. Lisäksi ministeriö vapautti selvityksentekovelvollisuudesta 4 sellaista liikettä, jotka olivat anoneet sitä v. 1950. Suurin osa anomuksia koski kahvinvajauksia.

Tilastotietoja Helsingin kaupunkiin tuoduista maito- ja kermamääristä.

V. 1951 tuotiin Helsinkiin kaupungin maidontarkastamon antamien tietojen mukaan yhteensä 120 398 694 l maitoa, josta 4 654 802 l tarkastusmaitoa ja 171 031 l tilausmaitoa. Kermaa tuotiin 806 884 l. Enimmäismäärät maitoa ja kermaa tuotiin kaupunkiin toukokuussa, nimittäin 11 213 862 l maitoa ja 105 959 l kermaa.

Meijereiden kansanhuoltotoimistolle tekemien tarkistamattomien ilmoitusten mukaan olisi Helsinkiin tuotu 129 572 852 l maitoa ja 295 624 kg kermaa rasvakilogrammoissa. Näiden ilmoitusten mukaan oli maidon ja kerman enimmäismäärät tuotu kaupunkiin toukokuussa.

Tarkkailujaosto. Kansanhuoltotoimiston tarkkailuelimen eli tarkkailujaoston vahvuus oli vuoden alusta aina kesäkuun 20 p:ään saakka 2 tarkkailijaa ja siitä edelleen 3 sen jälkeen kun kaupunginhallitus oli hyväksynyt yhden tarkkailijan uuden viran perustamisen toimistoon. Tarkkailutehtävien moninais-

suuden ja erilaisuuden vuoksi ei voitu kertomusvuonna määrätä eri tarkkailijoille omaa tarkkailualaansa, vaan suorittivat kaikki tarkkailijat samanlaisia tehtäviä. Tarkkailukohteesta riippuen on kuitenkin mikäli mahdollista pyritty käyttämään eri tarkkailijoiden asiantuntemusta hyväksi asioiden selvittämisessä. Oma-aloitteista tarkkailutyötä ei ole voitu suorittaa siinä määrin kuin olisi ollut toivottavaa.

Valtioneuvosto, sosiaaliministeriö sekä kauppa- ja teollisuusministeriö julkaisivat vuoden aikana asetuksilla ja kiertokirjeillä lukuisia talouselämän säännöstelyä sekä hintoja ja maksuja koskevia määräyksiä, joihin vuoden varrella myös tehtiin muutoksia ja täydennyksiä. Vakauttamispyrkimysten yhteydessä asetettiin entistä lukuisampia tarvikelajeja hintasäännöstelyn alaisiksi määräämällä ja vahvistamalla niille tuottaja-, tukku- ja vähittäismyyntihinnat, jotka samoinkuin erinäiset maksut jälkeempään muutettiin useampaan kertaan. Näitä asioita koskevien määräysten lukumäärä nousi edelliseen vuoteen verrattuna 3-4 kertaiseksi, aiheuttaen toimiston tarkkailutehtävien tuntuvaa lisääystä mm. hintojen valvonnan, yleisön hintakyselyjen ja erinäisten yllihintoja koskevien selvittelyjen suhteen.

Alempana mainittu tilasto antaa yleiskuvan tarkkailutyön kehityksestä v:een 1950 verrattuna. Kertomusvuoden aikana tarkkailujaostossa käsiteltiin 532 säännöstelyrikoksiksi ilmoitettua tai sellaisiksi todettua tapausta, joista 47 tapausta jätettiin rikospoliisille jatko- ja syytetoimenpiteitä varten. Osaa käsitellyistä asioista ei voitu todeta säännöstelymääräysten vastaiseksi, osan taasen ollessa sellaisia, ettei katsottu olleen aihetta syytteen nostamiseen, vaan annettiin asianomaisille ohjeita ja neuvoja virheiden välttämiseksi. Eräät asiat vaativat useiden henkilöiden kuulustelemista sekä useita tarkastuskäyntejä ja inventointeja.

Tarkkailujaoston käsittelemät tapaukset v. 1950 ja 1951 koskivat yleistä säännöstelyä ja eri elinkeinoelämän aloja seuraavasti:

	1950	1951		1950	1951
Ostokorttiasiat	12	85	Puuseppä- ja maalaus-		
Inventoinnit	33	93	liikkeet	4	6
Ravintolat	3	7	Auto- ja metallikorjaamot	8	9
Kahvilat	3	6	Putki- ja sähkötyöt	4	19
Työmaaruokat	1	9	Kioskit, hallit ja torit	18	25
Laitosten ja liikkeiden			Ruokatavaraliikkeet	-	63
henkilökuntien ruokat	-	13	Hedelmäkaupat	-	12
Vaatetus- ja jalkine- liik-	28	67	Parturit ja kampaamot ..	-	40
Jalkinekorjaamot	6	4	Ompelu- ja turkisliikkeet	-	23
Rakennustyöt	4	2	Elokuvat	-	2
Rautakaupat	6	13	Sekalaiset (pesulat, kel- losepät yms.)	-	34
			Yhteensä	130	532

Tarkkailujaoston toimesta ja poliisiviranomaisten läsnäollessa ja valvonnan poltettiin kertomusvuoden aikana 3 eri kertaa mitätöityjä ostokortin kuponkeja ja ostolupia sekä arkistosta vuosittain poistettavaa vanhentunutta arkistoa.

Yleinen ostokorttien jakelu. V:n 1951 yleinen ostokorttien jakelu perustui kauppa- ja teollisuusministeriön kesäkuun 6 p:nä antamaan päätökseen. Tällä päätöksellä määrättiin mm., että oli otettava käyttöön erikoiset ostokortin hakemuslomakkeet, jotka jokaisen ostokortin hakiijan tai ruokakunnan päämiehen oli täytettävä ruokakunnan jäsenen puolesta. Ostokortin hakemuslomakkeita käytettiin viimeksi yleisessä ostokorttien jakelussa keväällä 1949.

seuraavassa jakelussa, syksyllä 1949 ja 1950 jaettiin yleisostokortit ilman erikoista hakemusta yksinomaan edellisen kortin tarkkailuliuskaa vastaan, mikä suuresti helpotti jakelutoimitusta, mutta samalla teki väärinkäytökset mahdollisiksi tarkistusvaikeuksien vuoksi. Hakemuslomakkeiden käyttöönottoaminen ja niiden järjestäminen täydelliseen aakkosjärjestykseen vähensi oleellisesti ostokorttihuijausta.

Kertomusvuonna jettiin edelleenkin vain yleisostokortti, joka tuli voimaan lokakuun 1 p:nä. Sen voimassaoloaikaa ei toistaiseksi määrätty.

Jakelutoiminnan aiheuttamat valmistelutyöt, kuten ylimääräisen henkilökunnan palvelukseen ottaminen, kuulutuksien laatiminen ja sanomalehdissä julkaiseminen, jakelulomakkeiden ja ohjeiden laatiminen talojen edustajille sekä jakelu, jakelukanslian (Stadionin sisäradan) kunnostaminen jne. oli loppuun-suoritettu elokuun 30 p:nä. Jakelu voitiin aloittaa erikseen laaditun aikataulun mukaan syyskuun 4 p:nä, jolloin pidettiin jakeluhenkilökunnalle harjoittelutilaisuus ja selostettiin jakelutoiminnassa noudatettavia periaatteita.

Kauppa- ja teollisuusministeriön antaman määräyksen mukaan kansanhuoltolautakunnat velvoitettiin suorittamaan ostokorttien jakelu syyskuun aikana ja tätä määräystä silmälläpitäen kansanhuoltotoimisto laati aikataulun jakelua varten. Aikataulu käsitti syyskuun 4 p:n ja 29 p:n välisen ajan.

Aikataulun edellyttämänä aikana jakelukanslian toimesta jaettiin yhteensä 344 990 kpl Y-kortteja, joista taloille 266 070 kpl ja yksityisjakelussa 78 920 kpl. Viimeksi mainitusta lukumäärästä jaettiin 44 205 kpl ostokortteja liitosalueilla ja loput 34 715 kpl Stadionilla. Vaikka jakelutulos oli hyvin tyydyttävä, osoitti se, että kansanhuoltotoimiston oli turvauduttava ns. jälkijakeluun, koska arvioita n. 25 000 Y-korttia odotti hakijoitaan. Jälkijakelu suoritettiin aluksi Stadionilla ja yleisömäärän jonkun verran vähetessä kansanhuoltotoimiston kokoushuoneessa. On ilmeistä, että jälkijakelu tuntuvasti lisäsi ostokorttijakelun kustannuksia ja johtui tämä siitä, etteivät mitkään kuulutukset tai kehoitukset saaneet osaa yleisöä likimainkaan noudattamaan jakeluaikoja. Kansanhuoltotoimisto puolestaan olisi syyskuun aikana hyvin pystynyt jakamaan uudet ostokortit kaikille Helsingin kaupungin asukkaille.

Kuten aikaisempinakin vuosina kansanhuoltotoimiston oli otettava ylimääräinen toimistohenkilökunta jakelutyöhön. Sanomalehti-ilmoitusten perusteella ilmoitautui yhteensä 90 hakijaa, joista voitiin hyväksyä 66 henkilöä, mikä suurin piirtein vastasi jakelussa tarvittavaa ylimääräistä henkilökuntaa. Hyväksytyistä ilmoitautui työhön ainoastaan 56, joten tarvittavaa lukumäärää ei saatu jakeluun. Jakeluhenkilökunnan vahvuuden lisääminen v:en 1950 verrattuna johtui siitä, että hakemuslomakkeet oli määrätty otettavaksi käytäntöön, mikä seikka suuresti hidasti jakelutoimintaa ja lisäksi siitä, että hakemukset oli aakkostettava.

Kansanhuoltotoimisto asetti omasta henkilökunnastaan 6 virkailijaa johtohenkilöiksi ja erinäisiin muihin tehtäviin, joiden hoitoa ei voitu uskoa tilapäisille jakeluvirkailijoille. Tämä seikka vaikeutti ja hidasti toimiston omaa työtä, eritoten yleisönpalvelua niin hyvin kauppa- ja ostokorttiosastossa kuin tarkkailujaostossakin.

Alimpana olevasta taulukosta ilmenevät v:n 1949, 1950 ja 1951 yleisissä ostokorttien jakeluissa jaettujen yleiskorttien lukumäärät:

Jakeluaika	Taloille suoritettu jakelu		Yksityisille suoritettu jakelu		Yhteensä jaettuja Y-kortteja
	Talojen lukumäärä	Jaettuja Y-kortteja	Kantakaupungissa jaettuja Y-kortteja	Liitosalueella jaettuja Y-kortteja	
5.9 - 19.11.49	3 098	252 744	67 341	35 929	356 014
4.9 - 31.10.50	3 004	246 760	76 703	40 084	363 547
5.9 - 31.10.51	3 110	266 070	59 584	44 205	369 859

V:n 1951 talousarvion mukaan oli kansanhuoltotoimiston toimesta suoritettava ostokorttien yleistä jakelua varten anottu 1 500 000 mk ja jakelukanslian vuokraa varten 75 000 mk, jolloin edellytettiin, että kanslia edelleenkin sijoitettaisiin Erottajan kalliisuojaan.

Muuttuneiden ostokorttien jakeluperusteiden, ensi sijassa erikoisten ostokortin hakemuslomakkeiden käytäntöön oton ja hakemusten aakkostamista koskevan kauppa- ja teollisuusministeriön määräyksen johdosta oli pakko suurentaa jakeluvirkailijoiden lukumäärää n. 50 %:lla edellisen vuoden vahvuuteen verrattuna. Katsottiin myös tarpeelliseksi esittää kaupunginhallitukselle, että jakeluvirkailijain tuntipalkat korotettaisiin n. 15 % v:n 1950 ja 1951 aikana tapahtuneiden kaupungin vakinaisten ja tilapäisten viranhaltijain palkan- korotuksien vuoksi. Tuntipalkkojen korotus oli ajankohtainen ja kohtuullinen

ja sitä paitsi oli tärkeätä, etteivät tilapäiset jakeluvirkailijat jakelun aikana esittäisi tuntipalkkojen korotusvaatimuksia, jotka olisivat vakavasti häirinneet jakelutoimintaa ja sen läpiviemistä määräaikana.

Kansanhuoltolautakunta joutui näissä olosuhteissa anomaan 1 008 000 mk:n lisämäärärahan, jonka kaupunginvaltuusto myönsi kaupungin lisätalousarviossa. Tilapäisten jakeluvirkailijain tuntipalkat korotettiin 140 ja 115 mk:ksi riippuen siitä, kuinka monta kertaa virkailija oli osallistunut jakeluihin v:n 1949 ja 1950 aikana. Ostokorttien yleistä jakelua varten kertomusvuonna oli näin muotoin käytettävissä 2 508 000 mk. Jakelumenot nousivat 2 302 592 mk:aan, joten säästöä jäi 205 408 mk. Jokainen jaettu ostokortti tuli täten maksamaan kaupungille palkkamenona 6:22 mk v:n 1950 vastaavan luvun ollessa 2:92 mk.

Stadionille sijoitetun jakelukanslian vuokra oli 183 400 mk.

Jakelukustannuksia voitaisiin huomattavasti vähentää, jos ostokortit jaettaisiin edellisen ostokortin tarkkailuliuskaa vastaan ilman erikoisia hakemuslomakkeita, jolloin voitaisiin tulla toimeen pienemmällä jakeluhenkilökunnalla - tällöin olisi kuitenkin pakko luopua tarkasta kontrollimahdollisuudesta; jos kaupungin asukkaat yleisemmin käyttäisivät hyväkseen ns. talonjakelujärjestelmää; jos yksityisjakelua käyttävät asukkaat saataisiin noudattamaan määrättyjä hakuaikoja ja jos tilapäinen jakeluhenkilökunta kauttaaltaan olisi riittävän pätevä ja tarkka työssään. Mainittakoon, että v:n 1951 ostokorttien yleinen jakelu oli ainutlaatuinen siinä suhteessa, ettei ainoatakaan ostokorttia annettu liikaa tai virheellisesti jakelukansliasta.

Kansanhuoltotoimiston arkisto. Kansanhuoltotoimiston arkiston pääosa säilytettiin edelleenkin Erottajan kalliosuojassa ja käsitti se 450 hyllyjuoksumetriä. Pienempi osa, mm. 180 säkkiä maitokuponkeja ja 80 säkkiä ostolupajäljennöksiä, joiden säilyttämisaika on 10-5 vuotta, säilytetään kaupungin arkiston yhteydessä, Sofiankatu 4, jossa käytettävänä on 150 hyllyjuoksumetriä. Kansanhuoltotoimistossa on 40 hyllyjuoksumetriä käsittävä käsiarkisto, jossa mm. säilytetään kertomusvuoden ostokorttihakemukset aakkosjärjestyksessä.

Vuosittain hävitetään arkistoaineistoa n. 5 % kansanhuoltoministeriön antamia ohjeita noudattaen.

Määrärahat ja niiden käyttö. Helsingin kaupungin talousarviossa v:ksi 1951 myönnettiin kansanhuoltolautakunnan ja -toimiston menoja varten 9 664 280 mk. Lautakunnan oma talousarvioehdotus päättyi 9 769 280 mk:aan, joten vähennys oli 105.000 mk. Vähennys koski tarverahamomenttia, jolle lautakunta oli ehdottanut otettavaksi talousarvioon 655 000 mk:n suuruisen määrärahan, mutta jolle merkittiin 550 000 mk. Vuoden varrella osoittautui, etteivät talousarvion mukaiset määrärahat tulisi riittämään, minkä johdosta lautakunta katsoi tarpeelliseksi lähettää kaupunginhallitukselle anomukset lisämäärärahojen myöntämiseksi. Kaiken kaikkiaan myönnettiin anomuksien perusteella tai osoitettiin välittömästi lisämäärärahoja 3 449 778 mk, joten v. 1951 käytettävissä olevia määrärahoja oli 13 114 058 mk. Menoja oli 12 643 370 mk, joten säästöä jäi 470 688 mk.

Kansanhuoltolautakunnan ja -toimiston käytettäväksi kertomusvuonna myönnettyt varat ja lautakunnan sekä toimiston menot jakautuivat seuraavasti:

Menoerä	Määrärahat, mk	Menot tilien mukaan, mk	Säästö (+) tai ylitys (-), mk
Palkkiot	139 600	139 600	-
Tilapäinen työvoima	8 587 010	8 580 995	+ 6 015
Kesäloimasijaiset	108 060	78 315	+ 29 745
Vuokra	598 495	569 781	+ 28 714
Valaistus	50 000	7 148	+ 42 852
Siivoaminen	25 000	10 145	+ 14 855
Painatus ja sidonta	300 000	183 258	+ 116 742
Tarverahat	697 893	685 318	+ 12 575
Kuljetus- ja matkakustannukset	100 000	86 218	+ 13 782
Ostokorttien jakelu	2 508 000	2 302 592	+ 205 408
Yhteensä	13 114 058	12 643 370	+ 470 688